

FORRÁS ÉS ÉRTÉK

BALÁZS GÁBOR

A VÁLTOZÓ ŐRZÉSI IDEJŰ IRATOK PROBLÉMÁJA A KÖZLEVÉLTÁRAK GYŰJTŐ- TERÜLETI MUNKÁJÁBAN

A MAGYAR NEMTI LEVÉLTÁRON BELÜLI
KOORDINÁCIÓ EREDMÉNYEI ÉS
TAPASZTALATAI

Szakmai koordinációs munka a Magyar Nemzeti Levéltárban¹

A Magyar Nemzeti Levéltár 2012. évi integrációját követően kialakult új szervezeti keretek lehetőséget adtak az 1968 óta tanácsi, illetve önkormányzati fenntartású megyei levéltárakban kialakult, sok esetben az egyes szakmai területek tekintetében jelentős mértékben különböző szakmai gyakorlat, eljárásrend egységesítésére. Az erre irányuló megbeszélések megszervezése, menedzselése a Magyar Nemzeti Levéltár hatályos SZMSZ-e értelmében az MNL Szakmai Koordinációs Központjának részeként működő Módszertani, Továbbképzési és Iratkezelés-felügyeleti Koordinációs Osztály (a továbbiakban: Módszertani Osztály) feladatkörébe tartozik.

A szakmai koordinációs folyamat első lépéseként a Módszertani Osztály 2014 nyarán Budapest Főváros Levéltárával, illetve a megyei levéltárak vezetőivel egyeztetve meghatározta azokat a témákat, amelyek egységesítését a munkatársak a leg sürgetőbbnek ítélték. A cél természetesen az volt, hogy a közlevéltárak mind szélesebb körének véleményére alapozva induljon meg az egyeztetési folyamat. A 2014 nyarán összeírt problémák azóta is folyamatosan kerültek, illetve kerülnek napirendre. Az összeállított „*problémajegyzék*” a teljesség igénye nélkül a következő kérdéseket öleli fel:

- A közelmúlt közigazgatási változásaiból (járási hivatalok, fővárosi, megyei kormányhivatalok, kormányablakok felállítása, stb.) következő gyűjtőterületi feladatok;

¹ A MOTIKO-ban folyó munkáról korábban megjelent: KOC SIS PIROSKA: Szakmai koordinációs megbeszélések a Magyar Nemzeti Levéltárban, *Levéltári Szemle*, 65. évf., 2015. 3. sz. 9–24. (A szerk.)

- Az átvett iratokhoz kapcsolódó segédletek átvételének problémái;
- A kutatószolgálat-ügyfélszolgálat – hol húzzuk meg a határt?
- Az illetékszedés kérdése (ügyfélszolgálat);
- A kutatás, mint levéltári szolgáltatás;
- A gyámügyi iratok kiadása az ügyfélszolgálaton;
- Az ingatlan-nyilvántartással kapcsolatos iratok, nyilvántartások kiadása az ügyfélszolgálaton. (Az ingatlanvásárlás intézése ügyvéd (meghatalmazott) által. A megbízott ügyvéd betekintési joga a különböző ingatlan-nyilvántartási iratokba a megbízó engedélye nélkül.);
- Az 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról Csőd-törvény) végrehajtása során tapasztalt anomáliák, illetve az ezzel összefüggő, a vonatkozó jogszabályokat érintő, szükséges változtatások kérdése;

A felszámolt cégek ügyeinek nyilvántartása, iktatása;

- A tartós állami tulajdonú gazdasági társaságok levéltári nyilvántartása;
- A területi levéltárak számára kiadandó illetékességi, illetve a gyűjtőkörbe tartozó szervek *minimum* jegyzékének megvitatása;
- A nevelési-oktatási intézmények iratkezelésének problémája. (Ezeknek az intézményeknek az egységes irattári terve levéltári szempontból számos kérdést vet fel.);
- Az 1991 előtti közjegyzői iratok kérdése.

Az MNL-en belül folyó belső koordinációs megbeszéléseken 2015 tavaszától tanácskozási joggal részt vesznek a BFL és a városi levéltárak képviselői is.

A megbeszéléseket mindig a Módszertani Osztály kijelölt referense vezeti. A kapcsolódó szakmai anyagokat, döntéstervezeteket körlevél formájában küldik ki, illetve amennyiben egy levéltár személyesen nem tudja magát képviseltetni, akkor mód van írásban is megküldeni az adott intézmény álláspontját, amit a referens a megbeszélés során felolvas.

Eddig a következő témákban szervezett a Módszertani Osztály koordinációs megbeszélést: az egészségügyi iratok közlevéltári átadása, az MNL szervezeti egységei illetékességének elhatárolása, az iratkezelés-ellenőrzési jegyzőkönyvek egységesítése (különös tekintettel az új szakmai rendelet előírásaira) és a változó őrzési idejű iratok közlevéltárba történő átvétele.

Az egészségügyi iratok esetében már kiadásra került a kapcsolódó főigazgató tájékoztató (2/2015. (V. 15.) számú); jelenleg a külső szervekkel való kommunikáció van napirenden. Ugyancsak elkezdődött az oktatási intézmények iratkezelésének problémáit feltárni hivatott egyeztető megbeszélés szervezése.

A változó őrzési idejű iratokkal kapcsolatos szakmai koordináció lépései

A koordinációs megbeszélések során a munkatársak által kifejtett álláspontokat három nagyobb csoportba soroltam be: az egyes fejezetekben az egységesen maradandó értékűnek („0”-s őrzési idejűnek) nyilvánítani javasolt tételekkel, a mintavételezés mellett levéltári megőrzésre átvenni javasolt tételekkel és végül a műszaki iratokkal kapcsolatban elhangzott véleményeket ismertettem.

a) Az egységesen „0”-sként kezelni javasolt tételek

Ebbe a csoportba a hagyatéki leltárügyek, illetve a hadigondozási, az örökbefogadási és az állami gondozási ügyek intézése során keletkezett iratok kerültek.

A *hagyatéki leltárügyeket* a különböző jogszabályok eltérő módon közelítették meg. A 8/1973 MTTTH utasítás szerint levéltárba adandóak (36H0), a 2/1984 MTTTH utasítás szerint azonban már két év után selejtezendőnek kellett nyilvánítani (36H1) ezeket az iratokat. Az önkormányzatok munkáját meghatározó jelenlegi jogszabály (78/2012. BM rendelet) szerint helyben őrzendő, nem selejtezhető iratok az ide tartozó dokumentumok (H802 NS HN).

A beküldött írásbeli állásfoglalásaikban és a koordinációs megbeszéléseken több levéltár aláhúzta, hogy a hagyatéki leltárak nem csupán ügyfélszolgálati szempontból fontosak, hanem kutatási szempontból is komoly történeti értékük van.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár munkatársainak véleménye szerint elhibázott volt a hagyatéki leltárügyek esetében meghatározott kétéves őrzési idő. A 78/2012. BM rendelet által előírt határidő nélküli őrzés azonban szakmailag véleményük szerint támogatható, mivel az ügyfelek elsősorban (pl. póthagyatéki tárgyalás esetén) az önkormányzatnál keresik a hagyatéki leltárakat.

A Somogy Megyei Levéltár megítélése szerint a hagyatéki leltárügyek esetében nem érvényesül a jogbiztosítási szempont. Egyes ügyiratok azonban tartalmazhatnak végrendeleteket és hagyatéki leltárakat is. Az átvétel dilemmája a Levéltár képviselője szerint abban ragadható meg, hogy célravezető lenne-e ezen iratok esetében bevezetni a mintavételezés gyakorlatát. A Somogy Megyei Levéltár végül az ilyen jellegű iratok teljes átvétele mellett döntött, mert még a nagyobb települések esetében sem éri el az ilyen jellegű iratok terjedelme az évi egy dobozt. Ezt a gyakorlatot követték mind az 1990 előtti, mind pedig az 1990 utáni iratátvételek esetében is.

A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár a hagyatéki leltárak és a hagyatéki iratok ügyviteli értékét hangsúlyozta. Ennek alátámasztására egy amerikai közgyám megkeresését, illetve egy bírósággal lefolytatott vitát említettek a Levéltár megjelent munkatársai. Ezekben az esetekben a szakmailag nem elfogadható selejtezés miatt végzetes adatvesztés történt.

A *hadigondozási iratok* esetében a helyi tanácsok iratkezelési munkáját meghatározó 8/1973 MTTTH utasítás eltérően szabályozott a különböző típusú tanácsok esetében. A főváros és a megyei jogú városok tíz év után selejtezhetőnek ítélték ezeket a dokumentumokat, a többi esetben pedig maradandó értékűként határozta meg azokat. A

2/1984 MTTH utasítás továbbra is meghagyta ezt az értékelést. A jelenleg hatályos 13/2015. MvM utasítás az ilyen jellegű ügyeket a „B 050 25” tételbe sorolja, tehát az iratok 25 év után selejtezhetőek.

A Somogy Megyei Levéltár véleménye szerint a megyei jogú városnál azért volt selejtezhető ez a tétel, mert csak mint „fellebbviteli” eljáró szerv működött közre az ilyen ügyekben, döntéseit pedig az alsóbb szinteken hajtották végre. Az 1999 után keletkezett iratokat nem minősítették történeti értékűnek ebben a levéltárban.

A Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban és Sopronban is „0”-ás megőrzésűnek, vagyis nem selejtezhetőnek minősítették ezeket az iratok.

Az örökbefogadási eljárások során keletkezett iratok jogszabályi megítélése is folyamatosan változott. 1973 után (27J0) maradandó értékűek voltak, a 2/1984 MTTH utasítás (27J6) pedig 75 év után selejtezhetőnek rendelte ezeket a dokumentumokat. A 13/2015. MvM utasítás a határidő nélkül őrzendő iratok közé sorolja (C 033 HN) ezeket a dokumentumokat.

Egyes levéltárak – a korábbi gyakorlatnak megfelelően – begyűjtötték, majd ott nem selejtezhetőként kezelték ezeket az iratokat. Általános javaslatként fogalmazódott meg, hogy amennyiben a levéltárak már átvettek örökbefogadási és állami gondozási iratokat, azokat a későbbiek folyamán már ne selejtezzék.

A kormányhivatalok jelenleg hatályos irattári terve szerint az örökbefogadási iratokat nem selejtezhetőként kell kezelni, azokat határidő nélkül helyben meg kell őrizni, a gyámsági ügyeket pedig csak 75 év után lehet selejtezni.

Végül ebben a csoportban, tehát az egységesen „0”-sként kezelni javasolt irattári tételek között kaptak helyet az *állami gondozási ügyek* is. A 8/1973 MTTH utasítás (24J5) és a 2/1984 MTTH utasítás (24J2) igen eltérően ítélte meg ezeket az iratokat. Az önkormányzati hivatalok egységes irattári tervét szabályozó 78/2012. BM rendeletben nincs ilyen tétel, a kormányhivatalok egységes iratkezelési szabályzatáról kiadott 13/2015. MvM utasítás szintén nem nevesít ilyen tartalmú irattári tételt.

b) A mintavételezés mellett levéltári megőrzésre átvenni javasolt tételek

Ebbe a csoportba négy tétel került: az iparjogosítványok, a magánkereskedői engedélyek, a működési engedélyek és a kisajátítások.

A 8/1973 MTTH utasítás szerint az *iparjogosítványok* 21K0 tétel alatt szerepeltek, tehát mai fogalmaink szerint maradandó értékű iratnak számítottak. A nyolcvanas évek közepétől a 2/1984 MTTH utasítás szerint ez a tétel már „6”-os őrzési idejű lett, tehát 75 év után selejtezhetővé vált. Az önkormányzati hivatalok egységes irattári tervének kialakításáról szóló 2012-es BM rendelet a K105-ös irattári tételbe sorolja ezeket a dokumentumokat: „*Telepengedélyezési eljárások, bejelentésköteles tevékenységek folytatásának bejelentése; telepengedélyhez, illetve bejelentéshez kötött tevékenységek folytatásának ellenőrzése és annak jogkövetkezményei*”. Ez a tétel tíz év után selejtezhető.

Az MNL néhány megyei levéltára a korábban kialakított gyakorlatot követve, a tanácsai fondok lezárása érdekében átvette ezeket az iratokat. Így látták, hogy azokat majd a levéltár selejtezi. E dokumentumok válogatás nélküli megőrzését nem látták

szakmailag indokolhatónak; a levéltári belső selejtezések folyamán az egyes irattári tételekből gondos mintavételezéssel határozzák meg azon ügyiratok körét, amelyeket tartós levéltári megőrzésre szánnak.

A megyei levéltárak között az iparjogosítványok tekintetében egymástól teljesen eltérő megközelítésekkel is találkozhatunk. Erre talán a legszembevetőbb példa, a Hajdú-Bihar Megyei és a Soproni Megyei Levéltár teljesen különböző szakmai álláspontja: míg előbbi egységesen kiselejtezi ezeket az irattári tételeket, addig utóbbi egységesen maradandó értékűként kezeli ezeket a dokumentumokat.

A *magánkereskedői igazolványok* a következő, ebbe a kategóriába sorolt forrástípus. Ezen irattári tétel esetében az 8/1973 MTTH utasítás szerinti besorolás (22L0) és a 2/1984 MTTH utasítás szerinti értékelés 22L2 (öt év után selejtezhető) drasztikus mértékben eltérő szemléletet tükröz. Az önkormányzati hivatalok egységes irattári tervéről rendelkező 78/2012. BM rendelet az L113 tételben határozza meg ezeknek a dokumentumoknak az őrzési idejét: „*Működési engedély köteles kereskedelmi tevékenység folytatásának engedélyezése, bejelentésköteles kereskedelmi tevékenység folytatásának bejelentése, zenés, táncos rendezvények rendezvénytartási engedélyezése, adatváltozások bejelentése, tevékenység folytatásának ellenőrzése és annak jogkövetkezményei*”. A jogszabályalkotó ehhez az irattári tételhez tíz év őrzési időt rendel. A kormányhivatalok irattári tervét szabályozó, 2015-ben megjelent MvM utasítás a „B 131 10” tételt nevesíti: „*Üzletek működésével, belkereskedelmi és szolgáltató tevékenység folytatásával kapcsolatos ügyek (engedélyezés, nyilvántartás vezetése, bezárás, bejelentés, ellenőrzés)*”. Az ide tartozó iratok tíz év után selejtezhetők.

Az iparjogosítványokhoz hasonlóan egyes levéltárak korábbi gyakorlatának megfelelően, a tanácsi fondok lezárása érdekében ezek az iratok is levéltárba kerültek. Az elképzelés az volt, hogy majd a levéltárban selejtezik ezeket a tételeket, az iratok válogatás nélküli megőrzését ugyanis nem vélték szakmailag indokolhatónak. A levéltári selejtezések során e tételek esetében is mintavételezéssel emelnek ki maradandó értékűnek ítélt ügyiratokat.

A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár egységesen selejtezendőnek ítéli ezeket az iratokat, a Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára pedig – szintén egységesen – maradandó értékűnek tartja ezeket a dokumentumokat.

A működési engedélyek megítélése alapvetően különböző az 1973-as és az 1982-es jogszabályban. Előbb maradandó értékűnek, majd pedig öt év után selejtezendőnek lettek nyilvánítva. A 78/2012. BM rendeletben nevesített L113-as jelű irattári tétel („*Működési engedély köteles kereskedelmi tevékenység folytatásának engedélyezése, bejelentésköteles kereskedelmi tevékenység folytatásának bejelentése, zenés, táncos rendezvények rendezvénytartási engedélyezése, adatváltozások bejelentése, tevékenység folytatásának ellenőrzése és annak jogkövetkezményei*”) tíz év után selejtezhető. Egyes levéltárak korábbi gyakorlatának megfelelően a tanácsi fondok lezárása érdekében ezen iratok levéltárba kerültek azzal, hogy majd a levéltárban selejtezik azokat, mivel nem látják indokoltnak az iratok válogatás nélküli megőrzését. A levéltári selejtezések során mintairatokat emelnek ki az egyes irattári tételekből. A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár kiselejtezi ezeket az iratait, a soproni levéltár pedig egységesen „0”-ásként kezeli ezeket a dokumentumokat.

A mintavételezés mellett átvételre javasolt tanácsi irattári tételek közé kerültek végül a *kisajátítások* iratai. Ezeknek a dokumentumoknak a megítélése is jelentősen eltérő az 1973-as és az 1984-es MTTH-utasításban. Mindkét jogszabály alkotója, mint a belügyi igazgatáshoz tartozó feladatot értelmezte ezt a hatósági eljárást, de amíg a korábbi maradandó értékűnek ítélte, addig az 1983-as 15 év után selejtezendőnek rendelte. Az önkormányzati hivatalok és a megyei kormányhivatalok jelenleg hatályos iratkezelési szabályzataiban (U623 NS15 és B 031 HN) kiemelt fontosságú, maradandó értékű tételként szerepelnek. A megfogalmazott véleményekben néhány levéltár támogatja az ehhez a tételhez tartozó iratok egységes átvételét, mivel ez az irattípus nem jelentős mennyiségű. Az ezeknél az intézményeknél dolgozó levéltárosok véleménye szerint ugyanakkor a differenciálás vagy az irattári terv módosításával, vagy az iratképzővel folytatott folyamatos szakmai konzultációval oldható meg. Az utóbbi megoldást, mivel a levéltárakkal kapcsolatba kerülő szervek irattárosai sok esetben nem képzett szakemberek, igen komoly fenntartásokkal kell kezelnünk. Más levéltárak álláspontja szerint egységesen maradandó értékűként kell kezelni az ide tartozó ügyiratokat.

c) A műszaki iratokkal kapcsolatban elhangzott vélemények

A műszaki iratok köre talán a legproblémásabb a vizsgálat alá vont irattári tételek között. A változó őrzési idejű iratokkal kapcsolatos koordináció indulását követően a Magyar Nemzeti Levéltár és Budapest Főváros Levéltára sikeresen pályázott a Nemzeti Kulturális Alaphoz egy, a tanácsi korszakban keletkezett, műszaki iratok forrásértékének vizsgálatával foglalkozó projekt költségeinek támogatására. A belső koordinációs folyamat csak az NKA-pályázat befejezését követően, az ennek keretében szerzett tapasztalatok birtokában zárható le megnyugtatóan. Itt most csupán azokat a szempontokat, javaslatokat mutatjuk be, amelyek az MNL-en belüli belső koordináció keretében elhangzottak, és amelyek részben az NKA-pályázat benyújtásához is szakmai alapot, kiindulópontot jelentettek.

Nézzük tehát az egyes tételekkel kapcsolatban a munkatársak által ismerttetett tapasztalatokat!

Az első irattári tétel, amellyel foglalkozott a koordinációs megbeszélés, az „*Építési, bontási, felújítási, átalakítási, helyreállítási, fennmaradási engedélyek*” címmel meghatározott iratok köre volt. A 8/1973 MTTH utasítás szerint ez a 25E0, a 2/1984 MTTH utasítás alapján a 25E2,4, a 78/2012. BM rendelet előírásai alapján pedig a E301 NS15 tételek. Megítélése tehát napjainkra visszatért az eredeti őrzési időhöz, tehát ma is nem selejtezhető tételként kell ezeket a dokumentumokat kezelni. Néhány levéltár jelezte, hogy ezek az iratok selejtezésének engedélyezése elhibázott volt. Többek között a banki hitellezés és az ingatlanforgalmazás miatt sok ügyfél kereste fel ilyen típusú ügyekben a levéltárakat. Emiatt az érintett levéltárak nem járultak hozzá selejtezésükhöz, hanem a levéltári átvétel mellett döntöttek. A Pest Megyei Levéltár az iratok egységes, „0”-ás értékelése mellett foglalt állást. A tagintézmény tapasztalatai szerint ügyfélszolgálatukhoz ma is gyakran érkeznek telekredezéssel, illetve építési engedélyekkel kapcsolatos megkeresések, így megőrzésük az állampolgári jogok érvényesítése szempontjából alapvető jelentőségű. A Hajdú-Bihar Megyei Levéltárba rendszeresen vesznek át ilyen típusú iratokat (a helyhiány miatt nem egyenletesen), de még nagy a kintlévőségük. A

gyenge papírminőség miatt és a megsemmisülésnek az irattári körülményekből adódóan nemegyszer közvetlen veszélyére, mindenképpen javasolják az ilyen típusú „tanácsi” iratok átvételét. Az 1990 utáni időszak iratainál azonban, ha lehetőség van rá, a szerveknél történő megőrzést elfogadhatónak ítélik.

A következő vizsgált irattári tétel a „*Területfelhasználási engedélyek*” volt. Jelentősen változott a megítélése a tanácskorszakban. A 8/1973 MTTH utasítás szerint a 25E0, a 2/1984 MTTH utasítás szerint pedig a 25E2,4 tételbe kellett besorolni az ebbe a körbe tartozó ügyiratokat. Az önkormányzati hivatalok egységes irattári terve nem selejtezhető, és 15 éves őrzési idő után levéltárba adandó minősítést rendel ezekhez a dokumentumokhoz (E301 NS15).

A Somogy Megyei Levéltár állásfoglalásában arra hívta fel a figyelmet, hogy ezek az iratok 1973 óta folyamatosan levéltárköteles iratnak számítottak, és az 1984. évi, jelzett jogszabályi változás tarthatatlansága a levéltári szakemberek számára már 1996-ban is világossá vált. A kialakított álláspont alapján Somogy megyében már ekkortól átvették az 1984–1998 között keletkezett, ilyen jellegű iratokat. Ezt a gyakorlatot továbbra is helyesnek ítélik a munkatársak mindenekelőtt a jogbiztosító szerep, és csak másodsorban ezen ügyiratok történeti forrásértéke miatt.

Más megyei levéltárak álláspontja szerint alapvető jelentősége van annak, hogy milyen célból adják ki az engedélyeket. Ennek alapján selejtezés ajánlható az építőanyagok közterületen történő ideiglenes elhelyezése, a közterületek magáncélú építkezésekhez történő felhasználása (tárolás), illetve az ott történő rendezvények megtartása esetén. Ezzel szemben ezek a levéltárak nem selejtezhetőnek javasolják az ide tartozó iratokat abban az esetben, ha térségi szintű területrendezési munkálatokkal összefüggésben adják ki az engedélyeket, továbbá egyes közterület -átrendezési, közcélú (általános) fejlesztési ügyek esetében (pl. az úthálózat-bővítésekhez kapcsolódó iratok).

A „*Telekmegosztási, telekrendezési (engedélyek, rajzok)*” tételbe sorolt ügyiratok 1973 után maradandó értékűnek számítottak (26E0), majd pedig tíz év után selejtezhetővé váltak. Az önkormányzati hivatalok jelenleg hatályos egységes irattári terve nem selejtezhetőnek rendeli ezeket az ügyiratokat, amelyeket 15 év helyben történő őrzést követően levéltárba kell adni (E301 NS15).

A Somogy Megyei Levéltár hozzászólásában arra hívta fel a figyelmet, hogy ezek az iratok tükröződnek a földhivatali anyagban. Levéltári szempontból sem jogbiztosító, sem történeti forrásértékük nincs. Azt javasolták, hogy ezeket „HN” jelzésűnek tekintsék a levéltárosok.

Az elhangzott hozzászólások eredményeként megállapíthatjuk, hogy több megyében a telekmegosztási, telekrendezési iratok megőrzése 1985–2006 között elsősorban a levéltárosok belátásától függött. A visszatartott iratokat az újabban már levéltárba adásra kijelölt megfelelő tételekkel együtt javasolják átvenni.

A „*Területrendezési iratok*” tételhez az 1973-as jogszabály általánosan „0”-s jelölést társít; a 2/1984 MTTH utasítás újítása elsősorban abban rejlik, hogy a különböző tanácsai szerveket differenciáltan kezeli. A községek esetében tíz éves őrzést írt elő, a városok és nagyközségek esetében azonban maradandó értékűnek nyilvánította. A 78/2012. BM rendelet 15 év után selejtezendővé nyilvánította (E213) az ügyiratokat.

A Somogy Megyei Levéltár véleménye szerint a telekmegosztási, telekredezési iratokhoz hasonlóan ezek az iratok is tükröződnek a földhivatalok anyagában, ahol mint nem selejtezhető tételek szerepelnek az irattári tervben, így levéltári szempontból sem jogbiztosító és történeti értékkel nem rendelkeznek. Mindezek alapján nem javasolják átvételüket.

A szakmai koordinációs megbeszélés során többen felvetették az iratok ellátását „HN” jelzéssel. Természetesen ezt a javaslatot elsősorban a jövőbeni jogszabályalkotással kapcsolatos levéltári szakmai állásfoglalás kialakításakor lehet majd érdemben hasznosítani.

A „Településhálózat-fejlesztési tervek” megítélése a következőképpen alakult: a 8/1973 MTTH utasítás szerint 23T0, a 2/1984 MTTH utasítás szerint pedig 23T5, a 13/2015. MvM utasítás szerint pedig P 014 NS („Településfejlesztéssel, településrendezéssel kapcsolatos ügyek, véleményezések”). Láthatjuk tehát, hogy mindvégig tartós megőrzésének ítélte a jogszabályalkotó ezeket az irattári tételeket.

A koordinációs megbeszélésen kialakult vitában néhány levéltár jelezte, hogy a megyei önkormányzatok főépítésének iratai között valószínűleg vannak ilyen jellegű tervek. Amennyiben ezek selejtezhetők, a levéltárak maguk is kiselejtezik ezeket a dokumentumokat. A megyei levéltárak sok esetben ezzel szemben azt tapasztalták, hogy hallgatók, szakdolgozatók, kutatók keresik az ilyen típusú dokumentumokat. Mindez továbbra is amellet szól, hogy ezek az iratok levéltárba kerüljenek.

A Somogy megyei Levéltár álláspontja szerint ezeknek az irattári tételeknek nincs valós történeti forrásértékük. Az érdemi döntések a különböző testületek anyagaiban vizsgálhatók történeti szempontból. Mindazonáltal megfontolandó a „HN” jelzésre történő javaslattétel a vonatkozó jogszabály esetleges módosításakor, amennyiben a levéltárosoknak lehetőségük lesz kifejtetni az ezzel kapcsolatos szakmai állásfoglalásukat.

A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár véleménye szerint ezen iratok átvétele során ki kell alakítani egy fontossági sorrendet. Az ügyfélszolgálati szempontok miatt például a településhálózat-fejlesztési terveknek elsőbbséget kell élvezniük más iratokkal szemben. Raktári férőhely függvényében ezeket az iratokat feltétlen átvételre javasolják, lehetőség szerint valamennyi települési szintről.

A koordináció tervezett lezárása

Miután a változó őrzési idejű iratok levéltári átvételével, azok kezelésével kapcsolatban elindított szakmai koordinációban elhangzott érveket, álláspontokat összegeztük, elkezdődött egy főigazgatói tájékoztató szövegének összeállítása. Tekintettel arra, hogy jelenleg még nem zárult le a már említett, a közlevéltárakban kerülő műszaki iratok átvételének kérdéseit vizsgáló, MNL–BFL közös NKA-pályázat, a főigazgatói tájékoztató teljes szövegére még nem tehető javaslat.

Ezen pályázat lezárulását követően a megszerzett tapasztalatok birtokában az MNL Módszertani Osztálya elkészíti majd a változó őrzési idejű iratok levéltári átvételére vonatkozó szakmai-módszertani javaslatát, amely immár nem csupán a Magyar Nemzeti Levéltárban felhalmozott tapasztalatokra, hanem a Budapest Főváros Levél-

tárában dolgozó munkatársak feltáró munkájának eredményeire is alapozhat. Erre terveink szerint 2016 őszén kerül majd sor.

A tanulmányban is hivatkozott joganyag (mindenekelőtt a kormányhivatalok egységes iratkezelési szabályzatát kiadó utasítás) egyik jelentős újítása, hogy az elmúlt évtizedekben csupán levéltári szakkifejezésként értelmezett „*mintavételezés*” fogalmát ténylegesen létező jogi kategóriává emelte. Az utasítás jelenleg hatályos szövege egyértelműen nevesíti ugyanis az irattári tételek azon csoportját, amelyeket bizonyos őrzési idő elteltével, a selejtezési eljárás során, levéltári értékelés szerinti mintavételezés alapján kell majd átadni a levéltáraknak.

Tekintettel arra, hogy jelenlegi jogszabály ennél részletesebben nem foglalkozik a selejtezésekhöz bizonyos iratok esetében a jövőben immár kötelezően kapcsolódó mintavételezéssel, megnyílt a lehetőség a levéltárak előtt a jelenleginél is sokkal komolyabb szakmai-módszertani együttműködésre annak érdekében, hogy a magyarországi közlevéltárakba kerülő irattári tételek egységesebbek legyenek, megkönnyítve mind a belső feldolgozó munkát, mind pedig a bennük történő majdani kutatást.

KÖNYV AZ ELFELEDETT MAGYAR REPÜLŐS HŐSÖKRŐL

B. Stenge Csaba történész *Elfelejtett hősök* című könyvét mutatta be az ünnepi könyvhét alkalmából június 11-én a József Attila Megyei és Városi Könyvtárban. A Tatabányai Levéltár igazgatójával *Horváth Géza* könyvtáros beszélgetett a 23 év kutatómunkáját összegző kötetéről.

A szerző elmondta: a mostani kötettel több évvel ezelőtt megjelent kiadványát sikerült újabb hazai, valamint német, amerikai, angol és orosz levéltári anyagokkal, családi dokumentumokkal, feljegyzésekkel és repülési naplók adataival, személyes találkozókon elhangzottakkal kiegészíteni. A munkát megnehezítette, hogy a második világháború alatt létező magyar légierőkre vonatkozó adatok 98 százalékban megsemmisültek.

A *Elfelejtett hősök* című kötetben 38 vadászpilóta, felderítő, nehézbombázó életét és repülős pályáját dolgozta fel, s köztük volt pilóta, akivel Chilében találkozott. Feldolgozta a tatabányai származású *Nagy József* életét is, akiről néhány éve a *Levéltári könyvek* sorozat egyik kötetében már megjelent egy rövidebb írás, s emlékére néhány éve emléktáblát avattak Tatabányán.
